

УДК 351.745

Андрій Андреев,*ад'юнкта кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ КАДРІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

Стаття присвячена дослідженню особливостей підготовки поліцейських кадрів у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання. Наголошено на тому, що сьогодні не досить чітко визначено специфіку підготовки поліцейських кадрів у таких закладах. Акцентовано увагу на існуванні різних підходів щодо перспектив збереження наявної мережі відповідних закладів.

Ключові слова: вищий навчальний заклад, специфічні умови навчання, поліцейський, кадри, особливості підготовки, концепція, реформування, відомча освіта.

Постановка проблеми. Сьогодення вищої освіти в Україні характеризується наближенням вітчизняних стандартів підготовки фахівців до вимог, встановлених у державах-учасниках Європейського Союзу (далі – ЄС). У таких процесах дещо осторонь перебувають вищі навчальні заклади, в яких здійснюється підготовка фахівців для правоохоронних органів. Це зумовлено, насамперед, специфічними умовами навчання в таких закладах, що ускладнює їх реформування у загальному руслі відповідних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемні аспекти підготовки фахівців для органів внутрішніх справ України, а тепер і Національної поліції, представлені вагомим доробком фахівців з адміністративного права, педагогіки, службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку тощо. Серед інших варто відзначити дослідження таких фахівців, як: О. М. Бандурка, В. А. Глуховець, М. І. Іншин, Р. А. Каложний, А. А. Манжула, В. П. Петков, О. Ю. Синявська, О. В. Червякова.

Разом із тим подальше реформування Національної поліції України вимагає запровадження нових стандартів підготовки поліцейських, що не вбачається можливим без вирішення наявних недоліків відомчої освіти в МВС України. Так, досі невирішеними лишаються проблеми, пов'язані з належною організацією підготовки кадрів для Національної поліції, що й зумовлює актуальність представленого дослідження.

Мета статті полягає у визначенні особливостей підготовки поліцейських кадрів у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання та виробленні пропозицій щодо поліпшення такої діяльності.

Виклад основного матеріалу. Визначення вищих навчальних закладів зі специфічними умовами навчання закріплене у статті 1 Закону України «Про вищу освіту», відповідно до якої такий заклад є вищим навчальним закладом

державної форми власності, який здійснює на певних рівнях вищої освіти підготовку курсантів (слухачів, студентів), ад'юнктів для подальшої служби на посадах офіцерського (сержантського, старшинського) або начальницького складу з метою задоволення потреб Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, центральних органів виконавчої влади із спеціальним статусом, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту [1].

Законодавче визначення дає лише загальне уявлення про сутність вищого навчального закладу зі специфічними умовами навчання, адже цілком очевидним є те, що підготовка кадрів, наприклад, для Служби зовнішньої розвідки України та Національної поліції України істотно відрізняється.

У 2008 році С. Л. Дембіцькою було проведено дослідження підготовки кадрів для органів державного управління у сфері надання послуг населенню України. Керуючись тим, що статтею 2 Закону України «Про Національну поліцію» [2], завданням поліції визначено надання поліцейських послуг, ми розділяємо думку авторки про те, що для багатьох країн значні соціально-економічні перетворення найчастіше починаються зі зміцнення державної служби, при цьому загальною тенденцією було посилення ролі державних службовців як суб'єктів виконання повноважень державних органів, створення службовцям умов для розкриття своїх здібностей, прояву творчості та ініціативи, підвищення авторитету держави загалом [3, с. 5]. Усе це лишається цілком актуальним для Національної поліції, яка сьогодні потребує зміцнення авторитету і рівня довіри серед населення.

І. Є. Руколайніна та О. О. Леміш зауважують, що складниками професійної підготовки є професійне виховання, тобто комплекс заходів, що спрямований на формування професійних інтересів особистості, і професійна діагностика – важливий елемент профорієнтаційної роботи, який включає в себе вивчення якостей, здібностей та інтересів особистості, що в подальшому впливає на вибір нею професії та освоєння певного виду діяльності [4, с. 106].

Частково погоджуючись із наведеним, зауважимо, що, на наше переконання, саме підготовка поліцейських кадрів у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання дозволяє сформувати професійні інтереси майбутніх правоохоронців, належно зорієнтувати, дати чітке уявлення про переваги і труднощі, пов'язані зі службою в поліції.

Як бачимо, ефективна діяльність державного службовця багато в чому залежить від його належної підготовки та мотивації працювати за фахом. У цьому аспекті доцільно зупинитися на проблемах, пов'язаних із підготовкою поліцейських кадрів, більш предметно.

В. А. Ліпницький аналізує проблеми підготовки поліцейських в умовах реформування МВС, серед яких визначає такі: 1) передчасний та неякісний відбір кандидатів на вакантні посади в підрозділах патрульної служби МВС України; 2) непрозорість застосування системи відбору кадрів на службу до реформованих підрозділів ОВС; 3) у тексті закону та інших нормативно-правових актів законодавцем не роз'яснено, в чому полягає і в яких діях повинно проявлятися «партнерство» поліції і населення; 4) соціальна і правова незахищеність працівників поліції; 5) Законом визначені основні повноваження та завдання поліції (п. 9 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію»). Однак статтею не визначено куди саме поліцейський має доставити затриманих чи підозрюваних осіб: у суд, до поліції, до слідчого судді?; 6) відсутність чіткої структури підрозділів поліції та відповідної диференціації функцій і повноважень окремих органів поліції [5, с. 36-37].

Підтримуючі актуальність визначених автором проблем, ми звертаємо увагу на те, що лише частина з них безпосередньо пов'язана з підготовкою кадрів. До того ж не зовсім логічним вбачається закріплення в Законі «Про Національну поліцію» функцій і повноважень окремих органів поліції. Для цього існують підзаконні нормативно-правові акти (положення), в змісті яких і розкрито відповідні питання.

Повертаючись до освітніх проблем підготовки поліцейських кадрів, наведемо точку зору І. В. Зозулі, який у рамках дослідження підготовки кадрів для МВС України вбачає просте рішення проблеми у поверненні відомчим вищим навчальним закладам від цивільних ВНЗ державного замовлення на підготовку слідчих для органів внутрішніх справ та вивільнення від непрофільних факультетів і спеціальностей вищих навчальних закладів, що перебувають у сфері управління МВС, – це поверне навчальний процес у нормальне русло і взагалі відпаде

примарна потреба у скороченні відомчих ВНЗ МВС України. Фахівець наголошує, що така можливість сьогодні є у Міністра внутрішніх справ, а його обов'язок – зберегти відомчі ВНЗ і підвищити вимоги до якості підготовки кадрів через систему відомчої освіти [6, с. 152].

Справді, проблема доцільності існування теперішньої моделі відомчої освіти в МВС України періодично стає предметом жвавих дискусій у середовищі політиків, учених та громадських активістів. Залишаючись осторонь, ми звертаємо увагу на те, що аргументом «за» є тривала історія існування таких закладів, аргументом «проти» – значні фінансові витрати на утримання наявної мережі навчальних закладів, що належать до сфери управління МВС України.

У чому полягають особливості підготовки кадрів для органів Національної поліції і чи доцільним сьогодні є збереження діючої системи відомчої освіти, нам дозволить розібратися чинне і проектне законодавство.

Так, натеper існує два основні напрями розвитку поліцейської освіти в Україні. Один із них базується на Наказі МВС України від 25 листопада 2016 року № 1252 «Про затвердження Концепції реформування освіти в Міністерстві внутрішніх справ України» [7]. Інший заснований на проекті Концепції вдосконалення правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правника відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії. Відповідного до першого напрямку, заснованого на Концепції реформування освіти в МВС, основою мережі навчальних закладів є вищі навчальні заклади зі специфічними умовами навчання, що належать до сфери управління МВС та центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ, із яких: 7 вищих навчальних закладів МВС, що здійснюють підготовку фахівців для Національної поліції України; 5 вищих навчальних закладів ЦОВВ, з яких 2 готують фахівців для Національної гвардії України; 1 – для Державної прикордонної служби України; 2 – для Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Також визначено, що особливістю навчальних закладів МВС, що здійснюють підготовку фахівців Національної поліції України, є трирівнева система професійної підготовки поліцейського:

1) перший рівень. Початкова (первинна професійна) підготовка безпосередньо у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання МВС (університет, академія, інститут – далі ВНЗ МВС) та в навчально-тренувальних центрах (коледжах, училищах), створених на базі Державних установ «Навчальний центр підготовки поліцейських», які підпорядковуються ВНЗ МВС, є їх структурними навчальними підрозділами без статусу окремої юридичної особи, з дотриманням принципу регіонального розташування. В основу підпорядкування навчально-тренувальних центрів ВНЗ МВС покладено дотримання принципу регіонального розміщення, що забезпечує на-

ближеність навчального закладу до замовника, економію коштів на відрядження слухачів для післядипломної освіти тощо.

2) другий рівень. Підготовка у ВНЗ МВС, яка здійснюватиметься за адаптованими, у разі потреби, до першого рівня навчальними програмами підготовки фахівців освітніх ступенів молодшого бакалавра та бакалавра, з відрядженням за підсумками державного атестування до комплектуючих органів для призначення на посади середнього складу поліції в підрозділах слідства, кримінальної поліції, превентивної служби тощо. На цьому ж рівні здійснюватиметься підготовка фахівців освітнього ступеня магістра, а також підготовка науково-педагогічних кадрів наукових ступенів доктора філософії та доктора наук з призначенням на посади наукового та науково-педагогічного складу ВНЗ МВС. Набір на навчання проводитиметься на умовах конкурсу на основі повної загальної середньої освіти, вищої неюридичної освіти освітнього ступеня бакалавра, а також на базі здобутої на першому рівні кваліфікації «поліцейський» (за наявності позитивної характеристики та бажання працювати на посадах середнього начальницького складу).

3) третій рівень. Підготовка (перепідготовка, підвищення кваліфікації) керівного складу відповідно до навчальних програм за управлінським спрямуванням (управління та адміністрування тощо) протягом 3 місяців. Така підготовка буде здійснюватися в Національній академії внутрішніх справ. Набір на навчання проводитиметься на умовах конкурсу на базі освітнього ступеня магістра. До участі в конкурсі допускатимуться особи середнього складу поліції, які за період безперервної служби позитивно себе зарекомендували та виявили бажання працювати на керівних посадах (зараховані до кадрового резерву) [7].

У цілому дана Концепція не позбавлена суттєвих недоліків. Так, у її змісті не визначені напрями підготовки та спеціальності, за якими буде здійснюватися навчання. Це стає особливо актуальним з огляду на Проект концепції вдосконалення правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правника відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії. Даним проектом, зокрема, передбачено запровадження стандарту правничої (юридичної) освіти. Так, правничими професіями визначені: суддя, адвокат, прокурор, нотаріус [8]. Як бачимо, за другим напрямом реформування правничої освіти серед переліку юридичних професій немає поліцейських (і навіть слідчих), а отже, поліцейські у майбутньому можуть змінити юридичний фах на іншу спеціальність.

Дещо алогічною у змісті Концепції вбачається теза про «створення Академії поліції у складі вищих навчальних закладів МВС, які акумулюють весь комплекс професійної підготовки поліцейського: початкову підготовку, фахову освіту та підвищення кваліфікації». Галузевий Закон України «Про вищу освіту» статтею 33 чітко передбачає, що основними структурними підрозділами вищого навчаль-

ного закладу є факультети, кафедри, бібліотека [1]. Академії в складі академії або університету не передбачено, що не дозволяє належним чином визначити статус таких підрозділів у майбутньому. Слід також зауважити на тому, що у Концепції фрагментарно розкрито особливості підготовки поліцейських у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання, які здійснюють їх підготовку.

У свою чергу, вже згаданий вище Закон України «Про вищу освіту» у частині 4 статті 13 «Повноваження центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки, інших органів, до сфери управління яких належать вищі навчальні заклади» закріплює, що державні органи, до сфери управління яких належать вищі навчальні заклади зі специфічними умовами навчання, мають право своїми актами встановлювати особливі вимоги до: 1) управління відповідним вищим навчальним закладом зі специфічними умовами навчання; 2) діяльності та повноважень вченої ради; 3) кандидатів на посади керівників відповідних вищих навчальних закладів зі специфічними умовами навчання, їх структурних підрозділів та порядку їх призначення; 4) практичної підготовки осіб, які навчаються у відповідних навчальних закладах зі специфічними умовами навчання; 5) порядку заміщення вакантних посад командування і науково-педагогічних працівників; 6) реалізації прав і обов'язків наукових і науково-педагогічних працівників та осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання; 7) порядку відрахування, переривання навчання, поновлення і переведення осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання; 8) підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів в аспірантурі (ад'юнктурі) та докторантурі відповідних вищих навчальних закладів [1].

Таким чином, нормативного закріплення і детального розкриття на відомчому рівні вимагає, насамперед, чітке окреслення мережі таких закладів, освітніх рівнів підготовки і особливостей підготовки кадрів. Усе це, безперечно, стосується і підготовки поліцейських кадрів у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання, які належать до сфери управління МВС України.

Висновки

Підводячи підсумок, ми звертаємо увагу на те, що інтеграція України до складу ЄС має передбачати запозичення саме європейського позитивного досвіду, зокрема, у сфері підготовки поліцейських кадрів. Допомога і досвід поліції США або Японії є, безумовно, корисними і доцільними для України, але європейська інтеграція України вимагає вивчення і впровадження надбань держав, які успішно трансформували радянську систему освіти правоохоронців, піднявши її на якісно новий щабель у складі Євросоюзу.

Перспективи подальших розвідок у даному науковому напрямі вбачаються у дослідженнях правового статусу вищих навчальних закладів

зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, збільшення ролі практичної підготовки у навчальному процесі, широкого використання інтерактивних і віртуальних тренажерів під час навчання, зменшення ролі стрийової підготовки, кількості добових нарядів та господарських робіт, на які залучається перемінний склад. Усе це окремі питання, з яких потрібно починати комплексне реформування підготовки поліцейських в Україні. У перспективі це дозволить стандартизувати і чітко окреслити специфіку підготовки кадрів у таких закладах.

Список використаних джерел:

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII // Відомості Верховної Ради України від 19.09.2014. – 2014. – № 37-38. – С. 2716. – Ст. 2004.
2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України від 09.09.2015. – 2015. – № 40-41. – С. 1970. – Ст. 37.
3. Дембіцька С.Л. Підготовка кадрів органів державного управління у сфері надання послуг населенню України / С.Л. Дембіцька // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2008. – № 3. – С. 1–7.
4. Руколайніна І.Є. / І.Є. Руколайніна, О.О. Леміш / Формування та підготовка кадрів (персоналу) до органів Національної поліції України // Юридичний науковий електронний журнал. – 2017. – № 1. – С. 104–106.
5. Ліпницький В.А. Деякі правові проблеми підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України / В.А. Ліпницький // Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. матеріалів I міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 20 трав. 2016 р. ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2016. – 175 с. – С. 35–37.
6. Зозуля І.В. Підготовка кадрів для МВС України: проблеми реформування відомчої освіти за Коаліційною угодою / І.В. Зозуля // Форум права. – 2014. – № 4. – С. 147–154 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/jpdf/FP_index.htm_2014_4_28.pdf.
7. Про затвердження Концепції реформування освіти в Міністерстві внутрішніх справ України : Наказ МВС України від 25.11.2016 № 1252 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MVS675.html
8. Проект Концепції вдосконалення правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правника відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://goo.gl/qJ7QWY>.

Стаття посвячена дослідженню особливостей підготовки поліцейських кадрів в вищих навчальних закладах за специфічними умовами навчання. Зазначено, що сьогодні недостатньо чітко визначена специфіка підготовки поліцейських кадрів в таких закладах. Акцентовано увагу на існуванні різних підходів до перспектив збереження існуючої мережі відповідних навчальних закладів.

Ключевые слова: высшее учебное заведение, специфические условия обучения, полицейский, кадры, особенности подготовки, концепция, реформирование, ведомственное образование.

The article deals with features of personnel training for the Ukrainian National Police in higher educational institutions with specific education conditions and suggested its possible solutions. Noted the fact that today not clearly determined what essence specific training of police personnel in such institutions. Attention is paid to the existence of different approaches to the prospects of preserving existing network of relevant higher educational institutions.

Key words: higher education institutions, specific education conditions, police, personnel, features of personnel training, concept, reforming, departmental education.